

Fonderna och makten

Turerna kring löntagarfondsfrågan har varit så många att det kan vara värt att erinra om deras moderna historia. Det var Metallindustriarbetarförbundet som 1971 i motioner till LO-kongressen väckte förslag om löntagarfonder. LO-ekonom Rudolf Meidner fick hand om utredningen. 1975 var det dags för LO att lägga fram ett förslag om löntagarfonder. Dessa, de sk Meidnerfonderna, antogs sedan under klang och jubel på LO-kongressen 1976.

Efter socialdemokratins nederlag september 1976 bedömdes det lämpligt att tillsätta ännu en arbetsgrupp om fonderna. Denna fick karaktären av en blandad kommission med representanter från både den fackliga och den politiska grenen av rörelsen. SAP ställde upp med inga mindre än Kjell-Olof Feldt och Carl Lidbom. LO representerades av bl a Metall-ekonomen Per-Olof Edin och Rudolf Meidner. Förhoppningen måste ha varit att dessa "tung" personer skulle kunna sy ihop en kompromiss, som kunde accepteras av såväl partiet som facket och som skulle vara attraktiv för medborgarna.

Till en början trodde strategerna inom partiet att arbetsgruppen lyckats. Arbetsgruppens rapport "Löntagarfonder och kapitalbildning" presenterades för massmedia och allmänhet och sändes ut på rådslag inom det socialdemokratiska partiet. Rådslaget och rapporten skulle tillsammans bilda grund för en offensiv i löntagarfrågan. Men se det ville sig inte den här gången heller. Med stor envishet gick moderaterna till attack. Massmedia och fristående experter gav sig också in i leken. Snart stod det klart att arbetsgruppens förslag var behäftade med

lika stora brister som Meidners ursprungliga system och att de utgjorde ett lika stort hot mot svensk demokrati och svensk välfärd. Inte heller denna gång klarade socialdemokraterna debatten. I slutet av juni slog den socialdemokratiska partistyrelsen till reträtt och menade att löntagarfondsfrågan fick utredas vidare.

Huruvida Sverige skall klara sig undan fondsocialismen eller inte avgöres vid valen 1979 och 1982. Oenigheten mellan SAP och LO i frågan handlar inte om huruvida socialiseringsfonder är önskvärda eller inte utan om makten över fonderna och därmed näringslivet skall läggas i fackets eller partiets händer. Mot de mera renodlade och gammaldags statsocialisterna inom socialdemokratien står de fackliga maktanspråken uppburna av den nya generationen inom LO. Oeniga har man också varit om taktiken. LO och Gunnar Nilsson har flaggat friskt med sina fonder inför väljarna, medan socialdemokratien har erinrat sig den gamla läxan att socialiseringsval aldrig varit särskilt framgångsrika.

Att det är makten det handlar om bekräftar Gunnar Nilsson i intervjun i Gustaf Olivecronas nya bok. LO-ordföranden förklarar att frågan om makten låg bakom motionerna från Metall och den Meidnerska utredningen. Han fortsätter: "Vad som sedan har kommit till, är ju att man också ska bygga upp kapitalet. Men att plötsligt göra detta till det väsentliga i sammanhanget, det tror jag är att dra ut konsekvenserna för långt av ett sådant resonemang". På frågan om egentligen löntagarfonderna är helt förenliga med den politiska demokratin svarade

Gunnar Nilsson följande: "Jag har sagt det tidigare och det vill jag gärna upprepa: politikerna får väl bekväma sig att sätta sig ner och diskutera med löntagarna hur man skall fördela makten." Klarare kan inte Gunnar Nilsson uttala sin anslutning till den korporativa tanken: det är inte väljarna som i val skall bestämma hur makten skall fördelas i det svenska samhället utan detta skall förhandlas fram.

För de borgerliga partierna gäller det att hålla debatten om löntagarfonderna vid liv. Väljarna måste ständigt påminnas om, att lägger de sin röst för socialdemokratin så röstar de för ett fackföreningsstyrt samhälle där friheten och välståndet kommer att sitta trångt. Det faktum att socialdemokratin reträtt i fondfrågan måste avslöjas för vad den är, det vill säga en taktisk manöver inför valet, hindrar inte att regeringen inte kan

inregistrera den med tillfredsställelse. Den visar att kritisk analys och opinionsbildning lönar sig, den påvisar splittringen mellan LO och SAP och den ger uttryck för att inte ens socialdemokratin är säker på att löntagarfonderna är en vinnande fråga.

Faktiskt kan man i dag konstatera att debatten om löntagarfonderna också har fört något gott med sig. Den har brutit tystnaden i det socialdemokratiska partiet och åstadkommit en offentlig debatt i rörelsen. Även en meningsmotståndare måste konstatera att denna debatt är nyttig. Skall socialdemokratin i en framtid ha något annat att bjuda Sverige än centralstyrning och byråkrati, måste partiet demokratiseras och vitaliseras. Nya krafter måste få göra sig gällande, krafter som förhoppningsvis är beredda att bättre lyssna till medborgarnas önskemål än vad kretsen runt Olof Palme visat sig vara.